

1. A fost odată un început

Omul a fost definit în fel și chip. Unele definiții se dovedesc atât de năstrușnice, încât ne fac să zâmbim ori de câte ori ni le reamintim: „Omul este un biped fără pene”, „Omul este singurul animal care-și fierbe mâncarea”, „Omul este singurul animal care se încălță” ș.a.m.d. Pe scurt, fiecare aspirație, trebuință sau ocupație a omului ne sugerează câte o definiție a sa. Cu tot caracterul lor neesențial și deseori hazos, aceste definiții își au sămburele lor de adevăr, întrucât reflectă particularități și însușiri specific umane.

Iată de ce o definiție în plus, de genul: „Omul este singurul animal capabil să se emoționeze în fața creațiilor sale”, nu va surprinde pe nimeni și nu va schimba cu nimic situația la acest capitol. Asemenea tuturor celorlalte, ea nu face decât să scoată în evidență o altă particularitate umană, de data asta esențială: setea de cultură, respectiv năzuința omului după ceea ce-l face să cunoască deliciile emoțiilor și să trăiască plenar.

Dar care este începutul culturii? Este însuși începutul istoriei omului, adică momentul când acesta, prin vălmășagul de temeri și aspirații, speranțe și deznădejdi, a dobândit licărul conștiinței în legătură cu misiunea sa pe acest pământ. Conștiința va deveni în felul acesta oglinda vie în care omul începutului își va studia chipul launtric și-i va identifica trăsăturile, dar de care se va feri mai apoi ca de foc de atâtea și atâtea ori în decursul istoriei sale zbuciumate. Negreșit că primii fiori culturali se datorează acelui dublu raport din care a crescut întreaga istorie a lui

homo ludens

:

a) Raportul cu lumea exterioară;

b) Raportul cu lumea sa interioară.

Însă lumea exterioară îi era ostilă la tot pasul prin vitregiile naturii, prin cruzimea fiarelor și prin răutatea semenilor. Dar cum renunțarea și abstragerea duceau la pieire sigură, nu-i rămânea lui

homo ludens

decât să-și dezvolte acele aptitudini care-i garantau supraviețuirea: pe de-o parte traiul în comun – haite umane angajate în lupta pe viață și pe moarte cu haitele de fiare sălbatice, pe de altă parte sporirea forței sale cu acele născociri ce-i asigurau supremația asupra necuvântătoarelor – la început piatra și ciomagul, mai apoi piatra șlefuită, focul lancea, arcul și armele de foc.

Astfel, din asemenea încheștări dictate de impulsul de conservare și de cel de perpetuare a speciei, omul s-a ales atât cu înțelegerea nevoii imperioase de organizare în comunitate și ducere în comun a băătăliilor, cât și cu primele produse ale tehnicii empirice: unelte, arme, cunoștințe despre natură și agricultură. În negura istoriei se iveau zorii civilizației agricole...

Dar arhaicul

homo ludens

n-a avut parte de liniște nici dinspre lumea sa interioară, populată cu spaime de dezlănțuirile naturii (tunete, fulgere, torente, vijelii, secetă prelungită) și cu teama permanentă de spiritele ascunse în munți, păduri și ape, în plante și animale, în vii și morți. Și astfel, încercând prin jertfe și invocări sacre să câștige bunăvoința înfricoșătorului ce-l împresura, omul a pus piatra de temelie a credințelor și religiilor primitive: animismul, fetișismul, totemismul, magia și cultul

morților.

După cum ne încredințează savanți de mare prestigiu (de ex. James George Frazer în *Creanga de aur*

) în urma studiilor amănunțite efectuate în diverse comunități primitive din Africa, Australia și Polinezia, cam aceasta trebuie să fi fost starea de spirit și în societățile arhaice: magul, vrăjitorul sau șamanul a fost și a rămas canalul de legătură cu lumea duhurilor!

Dar legătura nu se stabilește cât ai bate din palme. Reușita ei depinde de mai mulți factori, cum ar fi: recuzita adecvată, o anumită stare de spirit a magului și a asistenței (inclusiv starea de transă), ritualul îmbogățit cu dans, muzică și formule sacre de invocare.

Deci dansul și muzica au fost primele forme de cultură practicate în protoistorie. Scenele scrijelite pe pereții peșterilor, figurinele din lut ars și formele incizate pe pereții vaselor, reprezintă alte emoționante străduințe ale culturii arhaice.

De menționat că tipurile de culturi perfect conturate în marile bazine ale Antichității (Egipt, Babilon, China, India, Grecia) s-au dezvoltat nu doar în strânsă legătură cu ritualurile închinare zeităților, ci având ca sedii și focare de iradiere chiar templele.

După răspândirea creștinismului și transformarea templelor în biserici, preoții și mai ales călugării și-au asumat sarcina depozitării, apărării și răspândirii valorilor creștine. Este ceea ce s-a întâmplat prin grația lui Dumnezeu în perioada persecuțiilor și în lunga perioadă a năvălirii popoarelor barbare; este ceea ce au înfăptuit cu cinste mănăstirile românești și de pe alte teritorii amenințate secole la rând de păgânismul turcesc și tătăresc, iar apoi de trâmbele altor năvălitori ce s-au succedat până la căderea bolșevismului.

AUTOR: GEORGE PETROVAI

www.sighet-online.ro